

IM DIENSTE SACHSENS

Zur Geschichte der Uniform und reglementierten Dienstbekleidung sächsischen Institutionen

(Verlag der Kunst, Dresden, 2001. 352 oldal, 125. színes tábla)

A szerzők szándéka volt, hogy az elérhető forrásanyag (eredeti tárgyak, sokrétű ábrázolás-anyag, a kortársak vonatkozó megjegyzései, a legkülönfélébb dokumentumok stb.) alapján a lehető legteljesebb képet adják a XVII. századi előzményektől a XX. század második feléig terjedően az egyenruhákról. Olyan egyenruhákat, szolgálati öltözékeket, libériákat mutatnak be, amelyeket a vázolt időszakban Szászországban használtak. Művüket a történelem segédtudományai, illetve a művelődéstörténet tematikájába egyaránt besorolható, fontos kézikönyvnek szánták.

Hangsúlyozandó, hogy a százsz egyenruha-történetben ilyen komplex összefoglalás eddig még nem született. Bár voltak eddig is szakpublikációk, azok mindig csak egy-egy részterületet érintettek.

Mint ismeretes, az egyenruha, a szolgálati öltözet mindig is sokféle elvárásnak kellett, hogy eleget tegyen. Elsődleges, hogy a viselőt kiemelje a polgárok tömegéből, s tevékenységét jelezze. Így pl. a kezdetektől megfigyelhető a katonai egyenruhának az egész társadalomra vonatkozathatóan is érvényesülő különleges befolyása, illetve általában bármilyen egyenruhának a környezetre gyakorolt hatása.

Hangsúlyozandó, hogy az eddigi szakirodalomban meglehetősen mostohán kezelték a nem katonai vonatkozású egyenruha-viselés témáját. Müller és Vetter könyvében azonban valamennyi „egyenruhás” alakulat, szervezet, testület bemutatást nyer. Sokszor nagyon nehezen hozzáférhető adatok kiértékelésére is sor kerül. A kimerítő forrás- és szakirodalmi hivatkozások megkönnyítik az esetleges későbbi rész kutatásokban való elmélyülést. A szerzők hangsúlyt fektettek arra, hogy saját kutatásaik alapján

helyesbítsenek egyes, korábbi közlésekben megjelent hibákat, pontatlanságokat.

A kötet a következő fejezeteket, részeket tartalmazza: Bergbau (bányaügy), Feuerwehr (tűzoltóság) Forstwesen (erdészet), Hofwesen (udvartartás), Justiz und Strafanstalten (igazságügy és büntetésvégrehajtás), Nationalgarde (polgárőrségek, nemzetőrségek), Polizeiorgane (rendőri szervek), ezen belül Gendarmerie (csendőrség), Kommunale Polizei (városi, községi rendőrség, rendészet), Staatspolizei (államrendőrség), Postwesen (postaügy), Staatseisenbahn (államvasutak), Zoll- und Steuerverwaltung (vám- és adóigazgatás).

Külön, nagy terjedelmet kapnak a hadsereg egyenruhái. Ezen belül külön jelenítik meg az egyes fegyver- és csapatnemeket, szakágazatokat stb. – különböző időszakok vonatkozásában is. Így az anyag a Generalität (tábornoki kar), Adjutantur und Stäbe (szárnysegédek, vezérkarok), Infanterie (gyalogság), Kavallerie (lovasság), Artillerie (tüzérség), Pioniere (utászok), Train (vonatsapat), Sanitätswesen (katonai egészségügy), Militärische Bildungseinrichtungen (katonai képzési intézetek), Militärverwaltung (katonai igazgatás, tisztviselők) felbontásban szerepel. Külön, rövid részben tekintik át az „egyenruhások” rendjel-, kitüntetés-, valamint oldalfegyver-viselését.

Az egyes részek elején történeti áttekintés olvasható az adott szervezet (intézmény stb.) kialakulásáról, fejlődéséről, legfontosabb jellegzetességeiről. Ezt részletes egyenruházat-történeti feldolgozás követi.

A kötet további értéke az igen gazdag, jó minőségű rajzok sokasága. A táblákon a legkülönbözőbb egyenruházati típusokat, illetve egyes ruházati- és felszerelési tárgyakat tanulmányozhatjuk. Az ábraanyagon belül kiemelt taglalást kapnak

egyedül sisakok, fővegfélék, jelvények, himzések, rendfokozati jelzések, váll-lapok, oldalfegyverek. Megtalálhatók továbbá sapkarózsák, kokárdák, gombok, mellvérték, övek, övcsatok, szolgálati jelek, (szolgálati) karszalagok, zászlótartó övek, tanulmányozhatók tarsolyok, kartusok. Kardok, kardmarkolatok, kardbojtok szintén láthatók a rajzanyagban. Esetenként a legjellegzetesebb (korabeli) zászlóanyag is feltűnik az ábrákon, de az olvasó akár a korabeli lótarakók, sabrakok, illetve (a vonatkozó) zeneszerszámok világában is elmélyülhet a könyvet tanulmányozva. Sajátos anyagcsoportként jelennek meg pl.

bányászbárdok, bányászlámpák, illetve tűzoltó övek és bárdok is.

Mindezek nagyszámú heraldikai, inszigniológiai, emblematikai, vexillológiai vonatkozást is tartalmaznak a feudális abszolutizmus időszakától kezdődően egészen a XX. századi diktatúrákig, illetve lehetővé teszik a közölt anyag más irányú felhasználását, értékelését is.

A könyvet a recensens fontos, módszertani (szakmai) szempontból is példaértékű műnek tartja, a legújabb nemzetközi egyenruha-történeti szakirodalom jeles eredményének.

Pandula Attila

ERICH GABRIEL

SÄBEL, DEGEN, DOLCHE

Die Seitenwaffen der österreichischen und österreichisch-ungarischen Kriegsmarine

*(Heeresgeschichtliches Museum/Militärwissenschaftlichen Institut in Wien, Wien, 2001.
155 o., 103 fekete-fehér kép, 18 színes ill.)*

A könyv szerzője, Hofrat i. R. Dr. Erich Gabriel neve nem teljesen ismeretlen a magyar szakmai közönség előtt. 1965-1996 között a bécsi Heeresgeschichtliches Museum/Militärwissenschaftlichen Institut in Wien állományában működött. Szakterülete a fegyvertan, illetve a műszaki hadiszerek és -eszközök köre volt. 1989-től nyugdíjazásáig osztályvezetőként tevékenykedett. Több szakpublikációja ismert (így pl. a „Die Hand- und Faustfeuerwaffen der habsburgischen Heere.” Wien, 1990.).

A fenti témát (bár magának az osztrák, illetve osztrák-magyar haditengerészetnek kiterjedt régebbi és újabb szakirodalma van) a tárgyak iránti széles érdeklődés ellenére mindeztől más nem dolgozta fel, bár az általános fegyvertörténeti szakirodalomban – különösen pedig a szűrő- és vágófegyverek múltját bemutató publikációkban – eddig is közöltek egynemely információt ezekkel a sajátos darabokkal kapcsolatosan.

Érdekes, hogy a Habsburg Birodalomban haditengerészeti szűrő- és vágófegyver rendszerítésére csak 1827-ben

került sor (1827 M. tengerésztiszi szablya), azaz egy olyan időpontban, amikor az oldalfegyvernek egy tengeri ütközet megvívása során már nem jutott döntő szerep. Természetesen mindez szoros kapcsolatban van a hadiflotta igen sajátos történetével, indokolatlanul késői létrehozásával is.

Erich Gabriel az összes rendszeresített haditengerészeti szűrő- és vágófegyvert bemutatja, kronologikus sorrendben. Az anyag bontása a következő: I. a tengerésztisztek oldalfegyverei (tengerésztiszi szablyák, tengerésztiszi török), II. az altisztek és a legénység oldalfegyverei (matrózszablyák, „hajóskardok”), III. a tengerészeti tisztviselők, alkalmazottak oldalfegyverei (törkardok, szablyák, szarvasgyilokok, vadászcardok), IV. a cs. és kir. Tengerészeti Akadémia növendékeinek oldalfegyverei (szablyák), V. a cs. és kir. tengerészet fedélzeti hideg fegyverei (pikák, bárdok, fokosok, csákllyák, szablyák, hajóskardok). Ennek során pl. olyan különlegességek is szerepelnek, mint a cs. és kir. Jacht-raj (k. u. k. Yachtgeschwader)